

PRÁVO NA SÚKROMIE

Nerušený nočný spánok, pokojné bývanie, rozhovor s blízkym priateľom, informácia o výške platu, zdravotných problémoch, plánoch na dovolenku, sexuálnej orientácii – to všetko považujeme za prirodzenú súčasť života, ktorú si môžeme nárokovať a ovládať len my sami.

Súkromie je v bežnom živote vnímané ako sféra života človeka, do ktorej nemôže nikto zasahovať bez jeho súhlasu, sú to informácie, ktoré môže jednotlivec zatajovať bez strachu, že bude štátom potrestaný alebo znevýhodnený oproti iným. Do tejto sféry patria zároveň všetky záležitosti jednotlivcov, ktoré nemôže štát alebo iná súkromná osoba bezdôvodne získavať a o ktorých nemožno informovať verejnosť.

Právo na súkromie ako myšlienka o práve na nerušný osobný život, duševný pokoj, nedotknuteľnosť života jednotlivca v kruhu svojich najbližších sa zrodilo koncom 19. storočia v Spojených štátoch amerických. Postupne sa z tejto myšlienky vytvorili základné princípy obsahu práva na súkromie, ktorých dodržiavanie bolo možné vymáhať prostredníctvom nezávislej súdnej moci. Spočiatku išlo predovšetkým o prípady, ktoré riešili limity slobody prejavu – prípustnosť zverejňovania informácií dotýkajúcich sa súkromia osôb, verejných činiteľov, známych osobností, obvinených z trestných činov. Postupne sa okrem neoprávnených zásahov do osobného života zo strany komerčných subjektov, predovšetkým médií, začali za porušenie práva na súkromie považovať aj neprimerané zásahy štátnych orgánov do života jednotlivca.

Najvyšší súd USA v rozhodnutiach vyslovil, že právo na súkromie porušujú napr. zákony štátu, ktorými štát určuje povinnosť školskej dochádzky len vo verejných školách¹ alebo zákony, ktoré zakazujú manželom používať antikoncepciu².

Griswold proti štátu Connecticut z Najvyššieho súdu USA

Griswold bol v roku 1961 výkonným riaditeľom Ligy pre plánované rodičovstvo, keď ho zatkla polícia spolu s jeho kolegom profesorom a lekárom z mesta New Heaven za to, že manželským párom poskytovali informácie o antikoncepčných prostriedkoch. Tiež vyšetrovali dané ženy a následne im predpisovali podľa uváženia najlepšie antikoncepčné prostriedky. Zvyčajne si účtovali za svoje služby, ale niekedy ich poskytovali aj bezplatne. Obaja dostali pokutu 100 dolárov, pretože zákon štátu Connecticut trestne postihoval každého, kto by užil liek alebo iný prostriedok za účelom zabránenia počatiu, ako aj toho, kto za týmto účelom inému poskytol pomoc alebo radu. Sankciou za porušenie tohto zákona bola pokuta od 50 dolárov alebo trest odňatia slobody od 6 dní. Keďže Najvyšší súd štátu Connecticut rozhodol v neprospech Griswolda, Griswold sa spolu s kolegom obrátil na Najvyšší súd USA. Najvyšší súd rozhodol v prospech žalobcov. V rozhodnutí uviedol, že zákon štátu Connecticut porušoval právo na súkromie amerického ľudu. Medzi sudcami Najvyššieho súdu nastal však problém určiť, podľa akého článku ústavy USA je právo na súkromie chránené. V samotnej ústave USA právo na súkromie priamo nikde nefiguruje. Ako sa s týmto problémom vysporiadal Najvyšší súd, prezentuje názor sudcu Douglasa: „Sudca Douglas napísal, že i keď právo na súkromie nie je v ústave konkrétne spomenuté, viaceré z prvých desiatich dodatkov vytvárajú nárazníkové zóny súkromia: právo na slobodné združovanie odvodené od Prvého dodatku, zákaz ubytovania vojakov v súkromných domoch podľa Tretieho dodatku, deklarácia Štvrtého dodatku, že ľudia majú právo na „osobnú bezpečnosť svojich domov, listín a prejavov“, klauzula Piateho dodatku o práve nevypovedať proti sebe a enigmatický odkaz Deviateho dodatku na práva prináležiace ľudu. Celá schéma Listiny práv by sa skutočne dala chápať ako potvrdenie základného

práva amerického ľudu – práva na súkromie. „Hovoríme o práve na súkromie staršom než je Listina práv,“ uzavrel sudca Douglas. Potom predstrel alarmujúcu predstavu o tom, ako by aplikácia connecticutského zákona vyzerala v skutočnosti. „Dovolili by sme polícii, aby prehladala sväté miesta našich manželských spálni pre dôkazy, že boli použité antikoncepčné pilulky?“ spýtal sa.³

Prípád Griswold je v USA významným rozhodnutím na pokračovanie v živých diskusiách o existencii práva na súkromie ako ústavného práva v USA. Rozhodnutie Najvyššieho súdu v tejto kauze bolo neskôr vykladané nielen v úzkom svetle zákazu pre štát obmedzovať manželské páry v užívaní antikoncepčných prostriedkov. Uvedené rozhodnutie je vysvetľované tak, že ústava USA chráni rozhodnutia jednotlivcov v otázkach „plodenia detí“ pred neodôvodnenými zásahmi zo strany štátu. V ďalšom prípade v roku 1972 súd rozhodoval o tom, či je v súlade s ústavou USA odsúdenie žalobcov za distribuovanie antikoncepčnej peny na verejnom mítingu na pôde bostonskej univerzity. Najvyšší súd USA rozhodol v prospech žalobcov, pričom uviedol: *„Ak právo na súkromie niečo znamená, tak je to právo jednotlivca, ženatého alebo slobodného, slobodne sa rozhodnúť v otázkach takých zásadne ovplyvňujúcich osobu, ako je rozhodnutie nosiť (porodiť) alebo splodiť dieťa.“⁴*

O rozhodnutie vo veci Griswold sa opieral súd aj v známom prípade Roe versus Wade z roku 1973, keď rozhodoval o otázke prerušenia tehotenstva – interrupcii.

Roe v. Wade z Najvyššieho súdu USA

Slobodná tehotná žena s ďalšími sa obrátila na okresný súd v Texase, aby zrušil zákon Texasu zakazujúci umelé prerušenie tehotenstva, pokiaľ interrupcia nie je nevyhnutná na záchranu života matky. Žalobkyňa tvrdila, že uvedeným zákonom je porušené jej právo na súkromie garantované ústavou USA. Okresný súd aj odvolací súd jej vyhovel a rozhodli, že uvedený zákon porušuje jej právo na súkromie. Právny zástupca Texasu sa obrátil na Najvyšší súd USA, kde žiadal zrušiť predošlé rozhodnutia súdov, pričom argumentoval tým, že zákon Texasu je v súlade s ústavou. Svoje stanovisko potvrdil tým, že ústava má chrániť rozdielne názory, štandardy aj hodnoty v morálke, rovnako má brať ohľad na rozdielne prístupy k riešeniu rôznych otázok z pohľadu náboženstva či životnej filozofie. Právny zástupca uvádzal tiež skutočnosť, že podobný reštriktívny zákon ohľadom interrupcií ako v Texase platí vo viacerých štátoch USA.

Najvyšší súd väčšinou 7 proti 2 potvrdil rozhodnutia nižších súdov a konštatoval, že zákon Texasu porušuje právo ženy na súkromie. K právu na súkromie uviedol, že zahŕňa aj právo ženy rozhodnúť sa, či bude pokračovať v tehotenstve alebo ho ukončí.

Uvedené rozhodnutie však neznamenalo zakotvenie absolútneho práva ženy na rozhodovanie o možnosti interrupcie počas celej doby tehotenstva. Ústavný súd vo svojom rozhodnutí stanovil dobu prvých troch mesiacov, keď žena má ústavné právo rozhodnúť o interrupcii, pričom pre ďalšie obdobie tehotenstva sú jednotlivé štáty oprávnené prijať zákony regulujúce otázku prerušenia tehotenstva. Uvedené zákony však musia primerane chrániť zdravie matky.

V roku 1986 vo veci Bowers v. Hardwick uznal Najvyšší súd USA ako súčasť práva na súkromie aj právo na homosexuálne styky.⁵ Za zákon, ktorý odporuje právu na súkromie, označil Najvyšší súd USA aj zákon, ktorý prikazoval učiteľom urobiť písomné vyhlásenie o tom, že nie sú členmi komunistckej strany.⁶ Právo na súkromie sa v teórii i praxi vyprofilovalo na vymedzenie priestoru, v ktorého rámci štátna moc nemá oprávnenie narúšať život človeka.

V medzinárodných dohovoroch sa právo na súkromie ako jedno zo základných ľudských práv zakotvilo až v polovici dvadsiateho storočia. Vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv z roku 1948 je právo na súkromie zakotvené v článku 12.

Čl. 12 Všeobecnej deklarácie ľudských práv

Nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie, ani útokom na svoju česť a povesť. Každý má právo na právnu ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

Všeobecná deklarácia ľudských práv – ako vyplýva z jej názvu – má význam z pohľadu vyhlásenia uceleného zoznamu ľudských práv na medzinárodnej pôde OSN. Deklarácia však nie je právne záväzná, preto majú veľký význam z pohľadu vymožitelnosti zakotvených práv neskôr prijaté medzinárodné dohovory. O dva roky neskôr ako deklarácia, v roku 1950, bol na pôde Rady Európy prijatý Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, známy ako európsky dohovor. Právo na súkromie je zakotvené v článku 8 európskeho dohovoru.

Čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života

- 1. Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.*
- 2. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.*

O sťažnostiach jednotlivcov na porušenie základných práv a slobôd zakotvených v európskom dohovore rozhoduje Európsky súd pre ľudské práva so sídlom v Štrasburgu.

Pojem súkromný život – z rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva

Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu vo viac ako 50-ročnej histórii rozhodoval v desiatkach prípadov, keď sa jednotlivci z rôznych európskych štátov obrátili na tento súd, aby rozhodol o tom, že činnosť alebo pasivita ich domovských štátov znamenali porušenie ich práva na súkromie.

Európsky súd pre ľudské práva vyjadril pri jednom z rozhodnutí nasledujúce stanovisko pri definovaní pojmu súkromný život:

„Súd nepokladá za možné ani nutné pokúsiť sa o vyčerpávajúcu definíciu pojmu súkromný život. Bolo by príliš reštriktívne limitovať tento pojem na „vnútorný okruh“, v ktorom jedinec žije vlastný osobný život podľa svojich predstáv, a úplne z neho vylúčiť svet nezahrnutý do tohto okruhu. Rešpektovanie súkromného života musí do určitej miery rovnako zahŕňať i právo vytvárať a rozvíjať vzťahy s ostatnými ľudskými bytosťami. Zdá sa, že neexistuje dôvod, aby takto chápaný pojem súkromný život vylučoval činnosti

profesijnej a obchodnej povahy, pretože práve v priebehu svojej pracovnej aktivity má väčšina ľudí najväčšiu príležitosť rozvíjať vzťahy s vonkajším svetom.“⁷

Na pôde Organizácie Spojených národov bol v roku 1966 prijatý Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, ktorý v článku 17 zaručuje právo na súkromie.

Čl. 17 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach

- 1. Nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani útokom na svoju česť a povesť.*
- 2. Každý má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.*

Oba uvedené dohovory – európsky dohovor aj medzinárodný pakt – sa stali súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky a zaväzujú preto všetky orgány verejnej moci na jej území.

V Ústave Slovenskej republiky sa oblasť práva na súkromie odzrkadľuje vo viacerých ustanoveniach, ktoré sú v mnohom totožné s Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach a európskym dohovorom.

Z Ústavy Slovenskej republiky

Čl. 16

- 1. Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.*

Čl. 19

- 2. Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.*
- 3. Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.*

Čl. 21

- 1. Obydlie je nedotknuteľné. Nie je dovolené doň vstúpiť bez súhlasu toho, kto v ňom býva.*
- 2. Domová prehliadka je prípustná len v súvislosti s trestným konaním, a to na písomný a odôvodnený príkaz sudcu. Spôsob vykonania domovej prehliadky ustanoví zákon.*
- 3. Iné zásahy do nedotknuteľnosti obydlia možno zákonom dovoliť iba vtedy, keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu života, zdravia alebo majetku osôb, na ochranu práv a slobôd iných alebo na odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku. Ak sa obydlie využíva aj na podnikanie alebo vykonávanie inej hospodárskej činnosti, takéto zásahy môžu byť zákonom dovolené aj vtedy, keď je to nevyhnutné na plnenie úloh verejnej správy.*

Čl. 22

1. *Listové tajomstvo, tajomstvo dopravovaných správ a iných písomností a ochrana osobných údajov sa zaručujú.*
2. *Nikto nesmie porušiť listové tajomstvo ani tajomstvo iných písomností a záznamov, či už uchovávaných v súkromí, alebo zasielaných poštou, alebo iným spôsobom; výnimkou sú prípady, ktoré ustanoví zákon. Rovnako sa zaručuje tajomstvo správ podávaných telefónom, telegrafom alebo iným podobným zariadením.*

Z uvedeného vyplýva, že právo na súkromie v rôznych poňatiach môže zahŕňať tak ochranu rodinného života, súkromie obydla, listové tajomstvo, ako aj ochranu cti, povesť človeka či ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním údajov o osobe. Všetko to garantuje štát občanom a ostatným obyvateľom nachádzajúcim sa na území Slovenskej republiky prostredníctvom medzinárodných dohôd, ku ktorým pristúpil, ako aj prostredníctvom ústavy a na ňu nadväzujúcich zákonov.

Z Ústavného súdu SR – všeobecne záväzné nariadenie mestskej časti Bratislavy – Karlovej Vsi

Ústavný súd Slovenskej republiky v jednom z rozhodnutí k právu na súkromie uvádza: „Účelom ústavou priznaného práva na súkromie je ... aj zabrániť štátnym orgánom i orgánom územnej samosprávy, aby zasahovali do správania jednotlivca nad nevyhnutnú mieru a príliš neprimerane riadili jeho súkromný život.“⁶⁸

Ústavný súd sa tak vyjadril v súvislosti so všeobecne záväzným nariadením, ktoré odsúhlasilo mestské zastupiteľstvo mestskej časti Bratislava – Karlova Ves v apríli roku 1995. Mestské zastupiteľstvo schválilo v záujme zabezpečenia verejného poriadku zákaz požívania alkoholických nápojov na verejných priestranstvách. Za verejné priestranstvo považovalo ulicu, námestie, cestu, chodník, parkovisko, nábrežie, most, priechod, podchod, nadchod, schody, park, detské ihrisko a trhovisko.

Podľa Ústavného súdu SR je orgán územnej samosprávy oprávnený ukladať všeobecne záväzným nariadením povinnosti osobám, avšak len pri zachovaní ich základných práv a slobôd a len za podmienok ustanovených ústavou a zákonom. Vyslovil tiež, že za konanie, ktoré je priestupkom, lebo sa ním ohrozí alebo naruší verejný poriadok, môžu orgány územnej samosprávy ustanoviť len také správanie, akým sa neuplatňuje ústavou priznané základné právo alebo sloboda.

Právomoc, ktorú ústava zverila len Národnej rade Slovenskej republiky, neoprávnene využila mestská časť Bratislava – Karlova Ves na to, aby na svojom území obmedzila ústavou priznané základné právo, a to spôsobom štandardizujúcim správanie jednotlivca nad nevyhnutnú mieru. Preto Ústavný súd SR rozhodol, že schválené všeobecne záväzné nariadenie odporuje čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý garantuje nedotknuteľnosť súkromia osoby a možnosť jeho obmedzenia len zákonom.

Ak sa u nás jednotlivec nemôže domôcť svojho práva na vnútroštátnych orgánoch a zároveň vyčerpá všetky možnosti, ktoré mu zákony Slovenskej republiky poskytujú, môže sa podľa už spomínaného Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd obrátiť so svojou sťažnosťou na Európsky súd pre ľudské práva. Tu už je žalovaným štát, ktorého orgány svojím konaním alebo nekonaním mohli do základného práva jednotlivca alebo skupiny neodôvodnene zasiahnuť.

Právo na sùkromie je zakotvené aj v Ústave Európskej únie v časti II Charta základných práv únie v čl. II-67.

Článok II-67 Ústavy Európskej únie

Rešpektovanie sùkromného a rodinného života

Každý má právo na rešpektovanie svojho sùkromného a rodinného života, obydlia a komunikácie.

1. Prejavy osobnej povahy

Súčasťou práva na sùkromie sú najmä osobné prejavy človeka, takýmito prejavmi môže byť bozkávanie, milovanie, opaľovanie sa na sùkromnej terase v plavkách alebo bez nich, mimika pri čítaní knihy, chrápanie počas spánku, spôsob tanca na sùkromnej oslave, rôzne prejavy lásky k milovanému človeku, napríklad listom alebo obrazom, a podobne. Všetkými týmito prejavmi ľudia dávajú najavo svoje ja, pričom nemusia vždy súhlasiť s tým, aby sa ich osobné prejavy stali známymi širšej verejnosti. V prípade, že ľudia sami svoje osobné prejavy zverejnia, tieto osobné prejavy sa stanú s ich súhlasom prístupné verejnosti.

§ 11 Občianskeho zákonníka

Fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj sùkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

Prejavy osobnej povahy môžu byť určitým správaním človeka v sùkromí, môže ísť aj o písomnosti, fotografie či iné obrazové záznamy, ktoré tento človek sám vyhotovil. Napríklad listy, denníky, osobné fotografie, osobné výtvarné a literárne diela, záznamy osobného rozhovoru medzi priateľmi na diktafón a podobne. Skutočnosť, že nám priateľ ukáže svoje osobné fotografie, prečíta nám pasáže z denníka, nás ešte neoprávňuje tieto prejavy zverejniť. Takéto fotografie alebo denník by sme mohli zverejniť len s privolením dotknutej osoby.

§ 12 ods. 1 Občianskeho zákonníka

Písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy sa smú vyhotoviť alebo použiť len s jej privolením.

Ochrana prejavov osobnej povahy ako súčasť práva na sùkromie nie je absolútna. To znamená, že prejavy osobnej povahy je možné dokumentovať a zverejniť za určitých okolností aj bez privolenia dotknutej osoby. Aby bol takýto zásah do práva na ochranu osobných prejavov oprávnený, musia byť splnené podmienky vyžadované ústavou a medzinárodnými dohovormi pri zásahu do práva na sùkromie. Týmito tromi základnými podmienkami sú úprava zákonom, zásah musí byť v súlade s tzv. legitímnym účelom a tento zásah musí byť považovaný za nevyhnutný v demokratickej spoločnosti. Na Slovensku máme viaceré zákony, ktoré poskytujú priestor na zásah do ochrany prejavov osobnej povahy. Takými zákonmi sú napríklad Občiansky zákonník, Trestný poriadok a zákon o policajnom zbore.

Občiansky zákonník umožňuje použiť zachytené prejavy osobnej povahy aj bez súhlasu dotknutej osoby zásadne na štyri účely: úradný účel, vedecký účel, umelecký účel a účel spravodajstva. Písomnosti osobnej povahy ako zápisky v denníku, osobné listy a podobne sa považujú za takú intímnu súčasť človeka, že ich sprístupnenie bez súhlasu dotknutého pripúšťa zákon len na tzv. úradný účel, ktorým je napríklad dôkaz v trestnom konaní.

§ 12 ods. 2 a 3 Občianskeho zákonníka

2. *Privolenie nie je potrebné, ak sa použijú písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky alebo obrazové a zvukové záznamy na úradné účely na základe zákona.*
3. *Podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy sa môžu bez privolenia fyzickej osoby vyhotoviť alebo použiť primeraným spôsobom tiež na vedecké a umelecké účely a pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. Ani také použitie však nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami fyzickej osoby.*

Tým, že Občiansky zákonník pripúšťa použitie podobizne, napríklad karikatúry danej osoby alebo obrazového záznamu správania danej osoby bez jej súhlasu, zákon dáva priestor na zverejnenie časti súkromia danej osoby bez jej vedomia či súhlasu. Použitie záznamov a podobizní však musí byť primerané a nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami danej osoby. Takáto právna úprava znamená, že pri zverejňovaní časti súkromia osôb bez ich súhlasu musí prevažovať nad záujmom danej osoby iný záujem. Záujmy, ktoré môžu mať prednosť pred právom na súkromie, sú vymenované v európskom dohovore, ako aj Ústave Slovenskej republiky.

Medzi tieto záujmy, nazývané ako legitímny účel (oprávnený účel), patria podľa európskeho dohovoru:

- záujem národnej bezpečnosti,
- záujem verejnej bezpečnosti,
- záujem hospodárskeho blahobytu krajiny,
- záujem predchádzania nepokojom a zločinnosti,
- záujem ochrany zdravia,
- záujem morálky,
- záujem ochrany práv a slobôd iných.

Zásah do súkromia musí byť vždy primeraný vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu, kde sa vyvažuje verejný záujem so záujmom dotknutej osoby. Nemožno však pripustiť, aby zásah do práva na súkromie negoval jeho podstatu.

V súlade s úradným účelom (tzv. zákonná licencia) je zhotovovanie fotografií v rámci trestného konania, daktyloskopické odtlačky prstov, odpočúvanie v trestnom konaní, podobne zhotovovanie občianskych preukazov a pasov. V súlade s vedeckým účelom (tzv. vedecká licencia) a v záujme ochrany zdravia by bolo napríklad zhotovovanie snímok prejavov kožného

ochorenia. Za umeleckým účelom (tzv. umelecká licencia) by mohla byť usporiadaná výstava portrétov rôznych známych osôb stvárných maliarom.

Za účelom spravodajstva sú dennodenne zhotovované obrazové a zvukové snímky pre tlač, rádio, televíziu či internetové spravodajstvo. Pri zhotovovaní snímok a záznamov pre spravodajstvo v zásade nie je potrebný súhlas dotknutých osôb, ak verejný záujem prevažuje nad ich právom na súkromie. Silnejšie postavenie médií vychádza zo samotnej funkcie a významu spravodajstva pre spoločnosť. Spravodajstvo by bez zachytenia potrebných obrazov, tvárí a hlasu osôb nebolo v mnohých prípadoch vôbec možné. Iná situácia je pri zachytení vyjadrenia politika a iná pri reakcii bežného človeka na anketovú otázku novinára. Bežný človek môže odmietnuť súhlasiť s odvysielaním jeho reakcie.

Zákon o ochrane osobných údajov osobitne upravuje situácie, keď sú na verejných priestranstvách nainštalované kamery alebo zariadenia na zachytávanie zvuku, ktoré monitorujú správanie ľudí na verejnosti. Účelom inštalácie týchto zariadení je zachovanie verejného poriadku a bezpečnosti, odhaľovanie kriminality alebo narušenia bezpečnosti štátu. Priestory, kde sú takéto zariadenia, musia byť v zásade zreteľne označené. Vyhotovené záznamy môžu byť použité len v rámci trestného alebo priestupkového konania.

2. Sexuálna orientácia a identita

Sexuálna orientácia je neoddeliteľnou súčasťou súkromného života človeka. Prejavuje sa ňou v najintímnejšej sfére svojho života – v milostných a citových vzťahoch. Rozširovanie informácií z tejto oblasti, i keď pravdivé, nie je prípustné. Hypoteticky sa dá uvažovať o zverejnení niektorých intímnych informácií bez súhlasu dotknutej osoby, ak by verejný záujem prevažoval nad právom osoby na súkromie.

2.1. Homosexualita

K zverejneniu sexuálnej orientácie dochádza často na základe vyjadrení samotných dotknutých osôb, pretože sa snažia presadiť záujmy, ktoré sú pre ne dôležitejšie ako zachovanie súkromia v tejto intímnej sfére. Na Európsky súd pre ľudské práva sa obrátili so sťažnosťami viacerí muži a ženy homosexuálnej orientácie z dôvodu porušovania ich práva na súkromie a diskriminácie, pretože sú takto orientovaní. Vo viacerých prípadoch, napríklad zo Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, Írska či Cypru, európsky súd rozhodol, že bolo porušené právo sťažovateľov na právo na súkromie, pretože v týchto krajinách boli homosexuálne styky medzi dospelými osobami považované za trestný čin.

Dudgeon proti Spojenému kráľovstvu Veľkej Británie a Severného Írska z Európskeho súdu pre ľudské práva

V prípade zo Severného Írska sťažovateľ Dudgeon uviedol na obhajobu svojej sťažnosti, že skutočnosť, že v krajine trestne postihovali homosexuálne styky, mu spôsobovala strach, utrpenie a psychický stres. Uviedol tiež, že z dôvodu takejto právnej úpravy bola u neho vykonaná domová prehliadka, bol vypočúvaný políciou o niektorých homosexuálnych aktivitách a boli mu zhabané osobné písomnosti pri domovej prehliadke, ktoré mu boli vrátené až po viac ako jednom roku. Európsky súd v odôvodnení svojho rozhodnutia, v ktorom konštatoval porušenie práva sťažovateľa Dudgeona na súkromie, uviedol, že právo na súkromie sťažovateľa zahŕňa aj sexuálny život. Európsky súd uznal vážne pochybenie na strane štátu v tom, že danou právnou úpravou vytvoril pre

sťažovateľa také podmienky, ktoré ho pri dodržiavaní zákona obmedzovali v stykoch s partnermi, pretože ich zakazovali aj v súkromí. Ak by sa sťažovateľ napriek zákazu stýkal s partnermi, bol by vystavený trestnému stíhaniu. Severné Írsko nebralo ohľad na skutočnosť, či partneri sťažovateľa boli dospelými osobami, súhlasili s takými činmi a či tieto činy boli vykonávané v súkromí. Keďže Severné Írsko je súčasťou Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, európsky súd rozhodol, že kráľovstvo existenciou daného trestného činu porušilo článok 8 (právo na súkromie) Dohovoru na ochranu ľudských práv a základných slobôd.

Na Slovensku rezonuje téma homosexuálnych partnerstiev najmä v súvislosti s navrhovaným zákonom o registrovanom partnerstve, ktorý by mohol priniesť určitú rovnosť v právach homosexuálnych a heterosexuálnych partnerstiev vo viacerých oblastiach, napríklad pri dedení, informovaní o zdravotnom stave partnera, pri platení dane z darovania a podobne.

2.2. Transsexuáli

Ľudia, ktorí si zmenili pohlavie, môžu byť konfrontovaní s častými problémami v bežnom živote. Napríklad, či súlade s novým pohlavím im bude vydaný občiansky preukaz, či táto skutočnosť bude zachytená aj v rodnom liste a či daná osoba bude môcť požívať práva súvisiace s novým pohlavím v celosti, napríklad v zamestnaní alebo v otázkach dôchodku. Zamestnanecké a dôchodkové práva môžu byť v niektorých prípadoch odlišné medzi mužom a ženou.

Európsky súd sa zaoberal vo viacerých prípadoch tým, či má štát povinnosť akceptovať zmenu pohlavia u ľudí, a ak áno, aké záväzky by takáto akceptácia zmeny pohlavia znamenala pre daný štát. V rozhodnutiach súd vyslovil názor, že štát je povinný akceptovať zmenu pohlavia u svojich občanov a vytvoriť im možnosti zmeniť meno, získať nové dokumenty s novým menom a titulom. Zapracovať príslušné zmeny v registroch, ako sú matriky, evidencia obyvateľov a podobne sú štáty povinné v prípade, ak je to možné bez väčších ťažkostí.

Pani B. proti Francúzsku z Európskeho súdu pre ľudské práva

Ohľadom zmeny údajov v registroch evidujúcich narodenia, sobáše a úmrtia súd vyslovil názor, že štát má vykonať zmeny i v týchto registroch, ak je to možné bez väčších problémov. Takýto názor vyjadril súd v rozhodnutí proti Francúzsku v prospech sťažovateľky B., ktorá zmenila pohlavie z muža na ženu. Sťažovateľka uvádzala porušenie práva na súkromie zo strany Francúzska, ktoré jej neumožnilo zmeniť potrebné dokumenty na nové pohlavie a zaregistrovať nový status. Táto skutočnosť jej spôsobovala nemalé problémy i v práci, kde dostávala viaceré faktúry a šeky znejúce na pôvodné meno a pohlavie. Európsky súd rozhodol v prípade pani B., že Francúzsko porušilo čl. 8, pretože zmeny pohlavia a mena mohli byť vo francúzskych registroch zapracované bez väčších ťažkostí.

3. Rodinný život

Ústavný súd Slovenskej republiky sa tiež vyjadril k **povinnosti štátu zabezpečiť, vytvoriť podmienky na uplatňovanie základného práva na súkromie a rodinný život** zaručeného medzinárodnou zmluvou a ústavou.⁹

Ochrana súkromného a rodinného života pred Ústavným súdom SR

Pani R. z Košíc sa pred Ústavným súdom SR sťažovala, že došlo porušeniu práva jej maloletej dcéry, ktorá bola ohrozovaná fyzickými útokmi susedových synov, ktorí boli tiež maloletí. Matka uviedla, že Okresný úrad Košice I., oddelenie sociálnej starostlivosti o rodinu a dieťa, kam sa obrátila so žiadosťou o pomoc, nezabránil v útokoch na jej dcéru, ktorá v dôsledku opakovaných fyzických útokov musela byť ambulantne ošetrovaná a bola aj v domácom liečení.

Ústavný súd po vypočutí oboch strán zistil, že okresný úrad nevyužil svoje zákonné oprávnenia uložiť potrebné opatrenie (napr. podanie návrhu na uloženie ochrannej výchovy pre násilné dieťa) a nesplnil si povinnosť poskytnúť deťom v naliehavých prípadoch okamžitú pomoc a chrániť deti pred škodlivými vplyvmi, ktoré ohrozujú ich riadnu výchovu.

Ústavný súd preto usúdil, že okrem porušenia práv, ktoré maloletej dcére pani R. vyplývali z Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý Slovenská republika ratifikovala, Okresný úrad v Košiciach svojou nečinnosťou zasiahol aj do práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy.

Priamy zásah štátnych orgánov do rodinného života riešil Európsky súd v prípade manželov Beldjoudiovcov, ktorí podali sťažnosť proti Francúzsku. Manžel mal alžírsku štátnu príslušnosť a manželka francúzsku. Vzhľadom na opakujúcu sa trestnú činnosť manžela minister vnútra rozhodol o vyhostení pána Beldjoudiho. Svoje rozhodnutie odôvodnil potrebou ochrany verejného poriadku. Sťažovatelia namietali, že vyhostenie jedného z manželov by bránilo ich právu na súkromný a rodinný život. S prihliadnutím na to, že pán Beldjoudi žil vo Francúzsku po celý svoj život, oženil sa s Francúzkou a celá jeho blízka rodina žila vo Francúzsku, dospel súd k záveru, že výkon rozhodnutia o vyhostení by nebol primeraný svojmu účelu a znamenal by preto neoprávnený zásah do sťažovateľovho práva na rešpektovanie rodinného života.

V inom prípade (Dalia versus Francúzsko) súd na základe okolností posúdil, že vyhostenie je eminentným a odôvodneným záujmom spoločnosti, keďže sťažovateľka bola odsúdená za obchod s heroínom. Trest vyhostenia bol vzhľadom na potrebu ochrany spoločnosti proti drogám silnejším na miskách váh spravodlivosti, aj keď sťažovateľka oponovala, že jej syn má francúzske občianstvo a jej blízka rodina žije vo Francúzsku. Obmedzenie práva na užívanie rodinného života vo forme zákazu pobytu sledoval legitímny cieľ (predchádzanie zločinnosti) a bol preto v demokratickej spoločnosti nevyhnutný.

Obmedzenie práva na súkromie, napríklad vo forme vyhostenia, kontroly korešpondencie väzňov, povinnosti predkladať majetkové priznanie atď., je teda možné. Takéto obmedzenie však musí spĺňať tri zásadné kritériá:

1. musí byť predvídané zákonom,
2. musí sa ním sledovať **legitímny cieľ**,
3. musí byť v demokratickej spoločnosti nevyhnutné.

Zákon musí jasne stanoviť, kedy a za akých okolností je možné uložiť povinnosť alebo sankciu či iný zákaz, ktorý môže obmedziť naše základné právo. Tieto právne pravidlá však musia vždy sledovať cieľ, účel, na ktorý je obmedzenie práv potrebné. Takýmto cieľom môže byť ochrana

verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzanie nepokojom a zločinnosti, ochrana zdravia alebo morálky alebo ochrana práv a slobôd iných.

Kritérium či obmedzujúce opatrenie je zároveň nevyhnutné v demokratickej spoločnosti, je vždy potrebné zhodnotiť s ohľadom na žiaduce kvality demokratického a právneho štátu rešpektujúceho slobodu jednotlivca. Treba posúdiť konkrétne okolnosti prípadu, potreby štátu i záujem jednotlivca, o ktorého právo ide.

4. Obydlie

Pani *Hatton z Veľkej Británie* bývala v blízkosti najväčšieho medzinárodného letiska Heathrow. Od roku 1993, keď bol povolený rozšírený režim nočných letov, ona i jej rodina trpeli hlukom a poruchami spánku. Zaspáť skôr ako o polnoci pre hluk nemohla, pričom ráno ju hluk pristávajúcich lietadiel zobúdzať o 4. alebo 5. hodine. Po čase začala trpieť vážnymi poruchami spánku a bolesťami hlavy. Nakoniec sa spolu s manželom a dvomi deťmi v roku 1997 odsťahovala z danej oblasti. Pani Hatton sa v tom istom roku obrátila na Európsky súd pre ľudské práva, aby rozhodol, že Veľká Británia tým, že povolila novú schému letov bez toho, aby preskúmala ich možný rušivý dosah, porušila článok 8 európskeho dohovoru, ktorý chráni súkromný, rodinný život a obydlie. Spolu s pani Hatton sa k sťažnosti pripojili ďalší ôsmi sťažovatelia bývajúci v rôznej vzdialenosti od letiska, postihnutí neúnosným hlukom spôsobeným otvorením zvýšenej prevádzky nočných letov.

Aj keď Veľká Británia nebola priamym prevádzkovateľom letov, podľa rozhodnutia Európskeho súdu má štát **pozitívny záväzok** zabezpečiť svojim obyvateľom ochranu rodinného a súkromného života. Argument potreby vyhovieť potrebám trhu a púhe poukázanie na potrebu ekonomického blahobytu krajiny podľa súdu nestačí na vyváženie základných práv iných. Súd zároveň vyčítal štátu absenciu vedeckej štúdie posudzujúcej zvýšenie nočnej prevádzky na letisku na rušenie spánku okolitých obyvateľov, ktorá mala zavedeniu letov predchádzať. Súd preto rozhodol, že Veľká Británia porušila právo na súkromný a rodinný život sťažovateľov.

V podobnom prípade súd rozhodoval o sťažnosti 40 sťažovateľiek (prípád *Guerra versus Taliansko*), ktoré žili vo vzdialenosti jeden kilometer od chemickej továrne produkujúcej hnojivá a látky na výrobu syntetických vlákien, klasifikovanú ako veľmi riziková. Počas výrobného cyklu bolo do ovzdušia vypúšťané veľké množstvo horľavých plynov, čo údajne mohlo viesť k chemickým reakciám uvoľňujúcim nebezpečné toxické látky. Došlo k niekoľkým nehodám a pri jednej z nich muselo byť 150 osôb s prudkou otravou hospitalizovaných. Sťažovateľky namietali, že neprijatím konkrétnych opatrení na zmiernenie znečistenia životného prostredia a zmiernenie rizika v súvislosti s výrobou továrne bolo porušené ich právo na rešpektovanie života a fyzickej integrity. Tvrdili tiež, že neprijatím opatrení o informovaní obyvateľov i rizikách a pokynoch pre prípad vážnej nehody bolo porušené ich právo na informácie. Sťažovateľky až do roku 1994 márne očakávali informácie, ktoré by im umožnili zhodnotiť riziko, aké pre ne a ich blízkych vyplýva z miesta ich bydliska.

Európsky súd pre ľudské práva skonštatoval, že **vážne zásahy do životného prostredia môžu mať dosah na blaho osôb a môžu ich zbaviť možnosti pokojného užívania obydlia, čím poškodzujú ich rodinný a súkromný život**. V danom prípade teda Taliansko nespĺnilo svoj záväzok zaistiť sťažovateľkám právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa článku 8 európskeho dohovoru.

Vidíme teda, že nielen priamym zásahom štátnych orgánov alebo konkrétnym rozhodnutím štátu možno porušiť základné právo jednotlivca. **Štát svojou deklaráciou ochrany ľudských práv v ústave a podpísaním medzinárodných dohovorov preberá na seba záväzok, že**

jeho právne predpisy, rozhodovanie i ovplyvňovanie správania súkromných subjektov prostredníctvom konkrétnych opatrení bude zabezpečovať reálne uplatňovanie základných práv a slobôd.

5. Susedské vzťahy

Zákon pri ochrane rešpektovania súkromia chráni, reguluje i tie životné situácie, pri ktorých možno častejšie očakávať kolíziu rôznych záujmov, spôsobov života, správania, zvykov. K takýmto vzťahom patria najmä **vzťahy medzi susedmi**, týkajúce sa bývania, ale aj susedské vzťahy na stavebných, poľnohospodárskych pozemkoch, či vzťahy medzi súkromnými osobami a firmami, ktoré vyrábajú alebo sídlia v blízkosti ich obydlií.

Občiansky zákonník chráni susedské vzťahy pred neprímeranými zásahmi do súkromia vlastníkov všeobecnou reguláciou, podľa ktorej vlastník nesmie nad mieru primeranú pomeru obťažovať iného alebo ohrozovať iného vlastníka pri nerušenom užívaní jeho majetku:

§ 127 Občianskeho zákonníka

- 1. Vlastník veci sa musí zdržať všetkého, čím by nad mieru primeranú pomerom obťažoval iného alebo čím by vážne ohrozoval výkon jeho práv. Preto najmä nesmie ohroziť susedovu stavbu alebo pozemok úpravami pozemku alebo úpravami stavby na ňom zriadenej bez toho, že by urobil dostatočné opatrenie na upevnenie stavby alebo pozemku, nesmie nad mieru primeranú pomerom obťažovať susedov hlukom, prachom, popolčekom, dymom, plynmi, parami, pachmi, pevnými a tekutými odpadmi, svetlom, tienením a vibráciami, nesmie nechať chované zvieratá vnikáť na susediaci pozemok a nešetrne, prípadne v nevhodnom ročnom období odstraňovať zo svojej pôdy korene stromu alebo odstraňovať vetvy stromu presahujúce na jeho pozemok.*
- 2. Ak je to potrebné a ak to nebráni účelnému využívaniu susediacich pozemkov a stavieb, môže súd po zistení stanoviska príslušného stavebného úradu rozhodnúť, že vlastník pozemku je povinný pozemok oplotiť.*
- 3. Vlastníci susediacich pozemkov sú povinní umožniť na nevyhnutný čas a v nevyhnutnej miere vstup na svoje pozemky, prípadne na stavby na nich stojace, pokiaľ to nevyhnutne vyžaduje údržba a obhospodarovanie susediacich pozemkov a stavieb. Ak tým vznikne škoda na pozemku alebo na stavbe, je ten, kto škodu spôsobil, povinný ju nahradiť; tejto zodpovednosti sa nemôže zbaviť.*

Zákon v príkladoch vymenúva druhy tzv. imisií, ktorými sused nesmie obťažovať iného suseda. Nevylučuje sa, že obťažovať iného nemožno ani iným spôsobom, pokiaľ by takýto spôsob bol vzhľadom na prostredie a okolnosti pre vlastníka neakceptovateľný. Je potrebné podotknúť, že tieto druhy susedských rušení nemusia zároveň znamenať napr. porušenie právnych predpisov o prípustnej hranici hluku a vibrácií alebo škodlivých faktorov v ovzduší. Právna úprava susedských vzťahov reguluje práve také typy rušivých vplyvov, ktoré sa pohybujú na hranici medzi dovoleným a objektívne žiaducim správaním a takým správaním, ktoré je nedovolené.

Za zásah do súkromia a porušenie právneho pravidla upravujúceho susedské vzťahy preto možno považovať i také konanie, napr. hluk spôsobený pílou vo vlastníctve suseda, ktoré nemusí presahovať hodnoty stanovené právnym predpisom, avšak vzhľadom na prostredie, účel, na ktorý sa napr. okolité stavby používajú, môže byť takéto konanie suseda rušivé „nad mieru primeranú pomerom“.

Záhradná reštaurácia v tesnej blízkosti rodinných domov, ktorá má povolenie na prevádzku vyžadované zákonom, ako aj stanovený čas prevádzky v súlade s nariadením obce, môže svojou existenciou (organizovanie hlučných zábav, znečisťovanie okolia a pod.) znamenať neprimeraný zásah do pokojného užívania obydlia či záhrady na rekreáciu.

Proti rušeniam susedov sa možno bezprostredne domáhať nápravy v príslušnej obci, ktorá môže zásah predbežne zakázať alebo uložiť, aby bol obnovený predošlý stav. Ak zásah do súkromia **hrozí bezprostredne** (vniknutie poľnohospodárskych zvierat na pozemok), možno ho odvrátiť aj svojpomocne, avšak vždy je potrebné zvoliť prostriedky, ktoré sú primerané ohrozeniu a ktoré zároveň nebudú znamenať ešte väčšiu škodu pre druhého vlastníka.

6. Nevyžiadaná reklama – listové zásielky, spammy, telefonáty, faxy

Ako zásah do súkromia môžeme vnímať reklamu produktov, ktorá na nás číha zo všetkých kútov – v televíznom seriáli, v našej poštovej schránke, niekto nám volá a ponúka nové telekomunikačné služby cez telefón, prípadne zasiela faxom nevyžiadané reklamné ponuky a v neposlednom rade zahľcuje našu elektronickú poštu, čím zvyšuje naše náklady za telekomunikačné účty a zahľcuje e-mailovú schránku. Proti každému z týchto zásahov sa môžeme rôzne brániť, niekedy účinnejšie, inokedy menej účinne. Rozvoj techniky dnes rovnako nahráva porušovateľom, pretože právny poriadok zaostáva pri regulácii ochrany pred zásahmi do súkromia spôsobených novými komunikačnými technológiami.

Ak nás ruší reklama počas pozerania televízneho seriálu, tak si môžeme „zatiaľ odskočiť“ alebo prepnúť kanál. Ak nám niekto volá v súvislosti s reklamou, o ktorú nemáme záujem, môžeme rýchlo zložiť telefón. Reklamné letáčky o akciách v hypermarketoch môžeme ignorovať a zahadzovať do koša, ideálne by bolo priamo do papierového zberu, prípadne si na schránku môžeme dať nápis „Nevhadzovať reklamné letáky“. Vážnejším zásahom je však adresné posielanie reklamných zásielok do poštových schránok, z ktorých je zrejmé, že v niečej databáze figurujú naše osobné údaje ako meno, priezvisko, adresa, prípadne i druh zárobkovej činnosti. Vážnym zásahom je tiež zasielanie nevyžiadaných reklám, tzv. spammy, na naše osobné adresy elektronickej pošty.

Zákon o reklame a zákon o ochrane osobných údajov sú dve základné normy, ktoré upravujú oblasť nevyžiadaných reklám na Slovensku. Zákon o reklame určuje, akým spôsobom je neprípustné šíriť reklamu.

Ustanovenie § 3 ods. 6 a 7 zákona o reklame

6. Reklama sa nesmie šíriť automatickým telefonickým volacím systémom, telefaxom a elektronickou poštou bez predchádzajúceho súhlasu ich užívateľa, ktorý je príjemcom reklamy.

7. Reklama sa nesmie šíriť adresne, ak adresát doručenie reklamy vopred odmieta.

Zákon zakazuje šíriť reklamu automatickým volacím systémom, avšak úplne nezakazuje reklamu cez telefón. Úplne sa však zakazuje zasielanie reklamy cez fax alebo elektronickú poštu bez súhlasu prijímateľa. Zákon chráni aj pred možným zneužitím dôvery maloletých detí a zakazuje v ich prípade reklamu na nákup produktov prostredníctvom telefónu, telefaxu alebo elektronickej počítačovej siete tak, že sa zneužije ich neskúsenosť a dôverčivosť.

Pred vhadzovaním reklamných letákov do našich schránok sa môžeme účinne brániť jasným vyhlásením na schránke (napríklad „Nevhadzovať reklamné letáky“), prípadne i na vchodových dverách, ak s tým súhlasia všetci obyvatelia domu. Takéto vyhlásenie je jasným odmietnutím prijímať akékoľvek reklamné zásielky a distribútori reklamných letákov by to mali rešpektovať.

Iný prípad je zasielanie písomných reklám na naše mená a adresy. Z týchto zásielok jasne vyplýva, že odosielateľ disponuje našimi osobnými údajmi. Takéto údaje mohol získať priamo od nás s naším výslovným súhlasom o ich zaradení do jeho evidencie, o čom musí mať doklad – náš podpis. Napríklad často sa zúčastňujeme rôznych súťaží na čerpacích staniaciach, v potravinových hypermarketoch a podobne, kde dobrovoľne dávame k dispozícii naše osobné údaje, čo potvrdzujeme i podpisom a nevedomujeme si, že súčasťou týchto herných kupónov je i naše vyhlásenie, že súhlasíme s použitím týchto údajov na zasielanie reklamných zásielok v budúcnosti. S túžbou vyhrať v danej súťaži vyplníme i údaje, ktoré nie sú podstatné na účel tejto hry, napríklad rodné číslo, dátum narodenia, povolanie...

Takýmto spôsobom zverejňujeme údaje, ktoré sú veľmi osobné, hovoria o našom veku, zárobkovej činnosti a mnohí z nás ich vyplnia bez uvedomenia si dôsledkov. Podnikatelia, ktorí vyžadujú tieto osobné údaje, sú viazaní zákonom na ochranu osobných údajov, ktorý ich zaväzuje vyžadovať len tie údaje, ktoré sú zlučiteľné s účelom ich spracovania. Aj bez nášho súhlasu sa môžu naše údaje ako titul, meno, priezvisko a adresa evidovať u jednotlivých firiem, ak ich táto získala oprávnené – napríklad zo svojej činnosti, keďže sme si v tejto firme napríklad kúpili auto, majú v evidencii všetky tieto údaje. Zákon o ochrane osobných údajov tiež umožňuje, aby si firmy navzájom poskytovali svoje zoznamy, ak majú rovnaký predmet činnosti. Aby sme zamedzili ďalšiemu poskytovaniu našich údajov, prípadne i zamedzili ďalšiemu zasielaniu reklamných letákov, musíme v danej firme uplatniť písomne námietku. Touto námietkou môžeme zamedziť, aby firmy naďalej poskytovali naše údaje, aj keď im to zákon umožňuje, rovnako môžeme zamedziť, aby nám boli zasielané akékoľvek reklamné tlačivá.

Ustanovenie § 20 ods. 3 zákona o ochrane osobných údajov:

3. *Dotknutá osoba na základe bezplatnej písomnej žiadosti má právo u prevádzkovateľa namietat' proti*
 - a) *spracúvaniu jej osobných údajov, o ktorých predpokladá, že sú alebo budú spracúvané na účely priameho marketingu bez jej súhlasu, a žiadať ich likvidáciu,*
 - b) *využívaniu osobných údajov uvedených v § 7 ods. 4 písm. d) na účely priameho marketingu v poštovom styku, alebo*
 - c) *poskytovaníu osobných údajov uvedených v § 7 ods. 4 písm. d) na účely priameho marketingu.*

Spamm, spamming, spammer

Vážnym problémom je zasielanie "spammov" – nevyžiadaných e-mailov ponúkajúcich služby alebo tovary. Pre niektorých autorov sa javia nebezpečnejšie ako listové zásielky. Pretože obťažujú príjemcu, zahlcujú kanály a stránky internetu a navyše spôsobujú škodu príjemcovi v podobe zvýšených nákladov na telekomunikačné poplatky.¹⁰ Zákon o reklame zakazuje zasielanie nevyžiadanej reklamy elektronickou poštou. Vymáhateľnosť tohto zákazu sa však javí ako problematická. Môžeme podávať žaloby na zdržanie sa takýchto neoprávnených zásahov, avšak každá žaloba by mala smerovať proti konkrétnemu porušovateľovi –

zasielateľovi nevyžiadanej reklamy, z ktorých každý spôsobuje často len niekoľkokorunovú škodu. Iný prípad by bol, keby v dôsledku zahltenia elektronickej poštovej schránky dotknutá osoba nedostala dôležitý e-mail s ponukou na uzavretie obchodu a keby z tohto dôvodu o daný lukratívny obchod prišla. Škoda by sa mohla rádovo vyšplhať na vyššie sumy a takýto hypotetický prípad by sa určite skôr dostal na súd.

Okrem zákona sa proti "spammingu" – nevyžiadanému hromadnému zasielaniu reklamy cez elektronickú poštu – bojuje aj inými prostriedkami – technickými a morálnymi. Tými technickými sú rôzne filtre prijímanej pošty, nastavenie automatického vymazania už známych "spammerov" (rozosielateľov "spammov"). Medzi morálne prostriedky boja proti "spammerom" patria napríklad prijímanie kódexov reklamných agentúr, ktoré odsudzujú "spamming", tvorenie čiernych listín "spammerov", prípadne ich zákazníkov – pre koho nevyžiadanú reklamu realizujú –, posielanie sťažností prevádzkovateľovi siete (providerovi) na "spammerov", ktorý by mohol "spammerov" od siete odpojiť pre hrubé porušenie podmienok zmluvy o poskytnutí prístupu k internetu. Dôležitým morálnym prostriedkom je osвета spoločnosti, ktorá bude vnímať "spamming" ako spoločensky neprijateľnú činnosť a bude vyvíjať tlak na jeho postihovanie.

7. Obrana proti neoprávneným zásahom do súkromia

7.1. Žaloby

Žaloba na ochranu osobnosti

Jednotlivec, ktorého poškodilo ohováranie v súkromnej sfére alebo na jeho cti a dôstojnosti v spoločnosti, môže sa proti rušiteľovi domáhať nápravy prostredníctvom žaloby na ochranu osobnosti. Môže namietat' uverejnenie nepravdy o sebe, ako aj uverejnenie pravdivých skutočností, ktoré sa týkali jeho intímnej sféry zo súkromného života. V žalobe na ochranu osobnosti môže žiadať, aby boli odstránené následky neoprávneného konania (napríklad likvidácia výtlačkov), aby sa rušiteľ zdržal ďalších neoprávnených zásahov a aby mu bolo poskytnuté primerané zadostučinenie. V prípade, že bola neoprávnenými výroky v značnej miere znížená česť a dôstojnosť dotknutej osoby v spoločnosti, môže sa domáhať i náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Pri tzv. osobách verejného záujmu (napríklad politici, vládni činitelia, poslanci, páchatelia trestných činov a pod.) je priestor práva na súkromie menší ako u bežných občanov (pozri časť Sloboda prejavu).

Učebnicovým príkladom, keď uverejnenie pravdivých skutočností zo súkromného života bolo porušením práva na súkromie, je prípad filmu Červené kimono z USA.

Prípad filmu Červené kimono (The Red Kimono)

Vo filme Červené kimono z obdobia po prvej svetovej vojne bol opísaný skutočný príbeh ženy, ktorá v mladosti viedla život prostitútky a bola tiež obžalovaná z vraždy. V trestnom konaní bola nakoniec oslobodená spod obžaloby. Táto žena následne úplne zmenila svoj život a presťahovala sa na východ USA do Kalifornie, kde viedla usporiadaný život. V spoločnosti, kde žila, bola obľúbená, pričom o jej minulosti tam nemali tušenie. Po zverejnení jej života vo filme sa život tejto ženy úplne zrútil. Súd v USA vyslovil, že uverejnením jej predošlého života bolo porušené právo tejto ženy na súkromie.

Susedská žaloba – zdržovacia žaloba

Spory medzi susedmi rieši **súd**. Na súd sa možno obrátiť so **žalobou o zdržanie** konkrétnych zásahov do práva vlastníka. Súd môže napr. uložiť, aby sa vlastník zdržal vypúšťania tekutých odpadov, produkcie hluku, pachu a pod. Potom záleží od vlastníka, aké opatrenia vykoná (napr. premiestni chov hospodárskych zvierat, zmení technológiu výroby produkujúcu pachy), aby dosiahol nápravu.

Ak rušivé správanie zároveň prekračuje hranice právnych povinností, ktoré určujú zákony a vyhlášky (ochrana ovzdušia, ochrana pred hlukom a vibráciami, technické požiadavky a požiadavky na ochranu životného prostredia pri výstavbe), prípadne ide o činnosti, ktoré sú vykonávané bez potrebného povolenia (podnikanie bez živnostenského oprávnenia), je už aj **povinnosťou štátnych orgánov**, aby zabezpečili nápravu a sankcionovanie vlastníka porušujúceho právne predpisy. Zásah do životného prostredia so závažnými následkami je tiež predmetom konania orgánov činných v trestnom konaní z dôvodu spáchania trestného činu **ohrozenia a poškodenia životného prostredia** (§ 300 a § 301 Trestného zákona).

Tak ako v predošlých prípadoch, ani v otázkach susedských vzťahov nie je právo na súkromie absolútne. Súd môže v záujme ochrany majetku iného dokonca vlastníkovi pozemku uložiť, aby ho oplotil, hoci to vlastník nemusel mať pôvodne v úmysle. Rovnako sú vlastníci povinní strpieť vstup na svoje pozemky alebo stavby, ak je to nevyhnutné na údržby iných pozemkov a stavieb.

7.2. Trestné oznámenia – trestné činy

Niektoré zásahy do súkromia – pokiaľ môžu závažným spôsobom poškodiť právo iného človeka na nerušený život v zamestnaní, harmonické rodinné vzťahy a na vážnosť v spoločnosti – sú považované za trestný čin. Spáchanie trestného činu je potrebné bezodkladne oznámiť na príslušnom Obvodnom oddelení Policajného zboru SR, ak máme záujem o jeho vyšetrenie a nájdenie páchatel'a. Medzi trestné činy z oblasti porušenia práva na súkromie patria napríklad:

- ohováranie,
- ohrozenie obchodného tajomstva,
- ohrozenie bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva,
- neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi,
- ohrozenie a poškodenie životného prostredia.

Ohováranie

Za trestný čin ohovárania sa považuje konanie, ktorým niekto oznámi o inom nepravdivý údaj, ktorý je spôsobilý značnou mierou ohroziť jeho vážnosť u spoluobčanov, poškodiť ho v zamestnaní, v podnikaní, narušiť jeho rodinné vzťahy alebo spôsobiť mu inú vážnu ujmu.

Pôjde teda o správanie, ktoré je samo osebe spôsobilé zasiahnuť do rôznych sfér života človeka spôsobom, ktorý ho môže poškodiť, a keďže ide navyše o rozširovanie nepravdivých informácií, je takéto konanie trestné. Ohrozenie vážnosti človeka v spoločnosti môže znamenať napr. možnosť poškodenia v zamestnaní tým, že hrozí možnosť výpovede, preradenie na nižšiu pozíciu, možnosť narušenia rodinných vzťahov medzi manželmi, rodičmi a deťmi alebo

ostatnými príbuznými. Následkom ohovárania môže byť aj poškodenie v podnikateľskej sfére, ohrozovanie politickej kariéry atď.

Ak by bol takýto skutok spáchaný prostredníctvom médií, alebo by týmto skutkom bola spôsobená rozsiahlejšia škoda alebo strata zamestnania, úpadok podniku alebo rozvod manželstva, je nepochybné, že poškodenie sa ešte zvýši. Trestný zákon preto stanovuje v obdobných prípadoch prísnejší trest.

§ 373 Trestného zákona – Ohováranie

1. *Kto o inom oznámi nepravdivý údaj, ktorý je spôsobilý značnou mierou ohroziť jeho vážnosť u spoluobčanov, poškodiť ho v zamestnaní, v podnikaní, narušiť jeho rodinné vzťahy alebo spôsobiť mu inú vážnu ujmu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.*
2. *Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*
 - a) *a spôsobí ním značnú škodu,*
 - b) *z osobitného motívu,*
 - c) *verejne, alebo*
 - d) *v podnikaní závažnejším spôsobom konania.*
3. *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*
 - a) *a spôsobí ním škodu veľkého rozsahu, alebo*
 - b) *a spôsobí inému stratu zamestnania, úpadok podniku alebo rozvod manželstva.*

Ohrozenie obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva

Neoprávnené šírenie informácií z bánk, pošty, telekomunikácií, daňového úradu či o skutočnostiach obchodného tajomstva je zvyčajne spojené s vidinou zisku za neoprávnené poskytovanie týchto informácií. Poskytovanie týchto informácií bez súhlasu dotknutej osoby je zásahom do jej súkromia, ktoré tvoria aj skutočnosti o výške zárobku, zdrojoch zárobkovej činnosti, výdavkoch, výške priznaných daní, telefónnych číslach a podobne. Sú, samozrejme, odôvodnené prípady, napríklad v trestnom konaní alebo daňovom konaní, keď je oprávnený prístup k týmto informáciám. Ak niekto neoprávnene vyzvedá uvedené informácie s úmyslom, že ich vyzradí nepovolanej osobe, dopúšťa sa trestného činu ohrozenia obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva podľa druhu zisťovaných skutočností. Trestný čin spácha aj ten, kto tieto informácie vyzradí nepovolanej osobe.

§ 264 ods. 1 Trestného zákona – Ohrozenie obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva

1. Kto vyzvedá obchodné tajomstvo, bankové tajomstvo, poštové tajomstvo, telekomunikačné tajomstvo alebo daňové tajomstvo v úmysle vyzradiť ho nepovolanej osobe alebo kto také tajomstvo nepovolanej osobe úmyselne vyzradí, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

Neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi

Zakotvenie tohto trestného činu chráni jednotlivcov pred šírením informácií, ktoré sa napríklad dozvedel advokát od svojho klienta z jeho súkromia, psychológ na sedeniach s klientom, lekár pri vyšetrení pacienta a podobne. Tento trestný čin postihuje aj neoprávnené šírenie informácií od orgánov verejnej správy, napríklad z evidencie motorových vozidiel, evidencie trvalého pobytu občanov a podobne. Pred šírením viacerých informácií z tejto oblasti by sa mohla dotknutá osoba brániť aj žalobou na ochranu osobnosti. Môže však podať aj trestné oznámenie, ak si myslí, že bol spáchaný trestný čin. Podanie žaloby nevylučuje začatie trestného stíhania a naopak.

§ 374 Trestného zákona – Neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi

1. Kto neoprávnene poskytne, sprístupní alebo zverejní

a) osobné údaje o inom zhromaždené v súvislosti s výkonom verejnej moci alebo uplatňovaním ústavných práv osoby, alebo

b) osobné údaje o inom získané v súvislosti s výkonom svojho povolania, zamestnania alebo funkcie a tým poruší všeobecne záväzným právnym predpisom ustanovenú povinnosť, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

2. Odňatím slobody až na dva roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním vážnu ujmu na právach dotknutej osoby,

b) verejne, alebo

c) závažnejším spôsobom konania.

Ohrozenie a poškodenie životného prostredia

Ohrozenie životného prostredia je priamo spojené s ohrozením nášho práva na plnohodnotný život v našom súkromí, v našom obydľí. Preto ak niekto poškodzuje životné prostredie, veľmi pravdepodobne tým niekomu, kto v blízkosti od daného miesta býva, zasahuje do práva na súkromie.

§ 300 Trestného zákona – Ohrozenie a poškodenie životného prostredia

1. Kto úmyselne vydá životné prostredie do nebezpečenstva vzniku malej škody tým, že poruší všeobecne záväzné právne predpisy o ochrane životného prostredia alebo o

ochrane prírodných zdrojov vrátane prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd a hospodárení s nimi, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

2. *Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa potrestá, kto v chránenom území neoprávnene postaví stavbu.*
3. *Rovnako ako v odseku 2 sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*
 - a) *závažnejším spôsobom konania, alebo*
 - b) *v chránenom území vrátane ochranného pásma prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd.*
4. *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním na životnom prostredí značnú škodu.*
5. *Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním na životnom prostredí škodu veľkého rozsahu.*

§ 301 Trestného zákona

1. *Kto z nedbanlivosti vydá životné prostredie do nebezpečenstva vzniku väčšej škody tým, že poruší všeobecne záväzné právne predpisy o ochrane životného prostredia alebo o ochrane prírodných zdrojov vrátane prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojov minerálnych stolových vôd a hospodárení s nimi, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.*

7.3. Oznámenie o spáchaní priestupku

Za menej závažné zásahy do práva na súkromie možno udeliť pokutu za spáchanie napríklad týchto priestupkov podľa zákona o priestupkoch tomu:

- *kto spôsobom odporujúcim zákonu úmyselne vyradí obchodné alebo bankové tajomstvo alebo skutočnosť, na ktorú sa vzťahuje zákonom uložená povinnosť zachovávať mlčanlivosť,*
- *kto znečistí povrchovú alebo podzemnú vodu, alebo ohrozí jej akosť alebo zdravotnú bezchybnosť,*
- *kto znečistí pôdu nevhodným skladovaním olejov a pohonných hmôt, pesticídov, hnojív, prípadne iných škodlivých látok,*
- *kto porušením všeobecne záväzných právnych predpisov o ochrane životného prostredia iným spôsobom, než ako vyplýva z ustanovení § 21 až 44, zhorší životné prostredie,*
- *kto inému ublíži na cti tým, že ho urazí alebo vydá na posmech.*

7.4. Sťažnosť na Ústavný súd Slovenskej republiky

7.5. Sťažnosť na Európsky súd pre ľudské práva

(Pozri časť Sloboda prejavu.)

7.6. Iné podnety

Pre niektoré zásahy do práva na súkromie vzhľadom na konkrétnu oblasť, kde bolo porušené toto právo, sa môže dotknutá osoba obrátiť na špeciálne vytvorené inštitúcie. Napríklad pri zasielaní "spammov" či iných nevyžiadaných reklám v rozpore so zákonom o reklame sa možno obrátiť na tieto inštitúcie:

- Štátnu veterinárnu a potravinovú správu Slovenskej republiky,
- Štátny ústav na kontrolu liečiv nad reklamou liekov a dojčenských prípravkov a následných doplnkových prípravkov,
- Štátny ústav na kontrolu veterinárnych liečiv nad reklamou veterinárnych liečiv,
- Slovenskú obchodnú inšpekciu.

Za porušenie ustanovení o zákaze nevyžiadanej reklamy môžu uvedené orgány uložiť pokutu až do 2 miliónov Sk.

Pri porušení zákona na ochranu osobných údajov napríklad tým, že napriek výslovnému odmietnutiu je nám stále posielaná reklama od tej istej firmy, môžeme sa obrátiť s oznámením alebo podnetom na Úrad na ochranu osobných údajov. Oznámenie musí obsahovať najmä údaje o tom, kto oznámenie podáva, označenie toho, proti komu oznámenie smeruje, predmet oznámenia s označením, ktoré práva sa podľa tvrdenia oznamovateľa pri spracúvaní osobných údajov porušili, dôkazy na podporu tvrdení uvedených v oznámení a kópiu listiny preukazujúcej prvotné uplatnenie svojho práva u firmy, ktorá porušuje ochranu našich osobných údajov. Úrad prešetrí a vybaví oznámenie v lehote 60 dní, lehota môže byť predĺžená vrchným inšpektorom najviac o šesť mesiacov.

8. Poznámky

¹ Pierce v. Society of the Sisters of the Holy Names of Jesus and Mary, 268 U.S. 510 (1925)

² Griswold v. State of Connecticut, 381 U.S. 479 (1965)

³ Ellen Alderman, Caroline Kennedy: Na našu obranu – Listina práv v praxi. Slovenský výbor Európskej kultúrnej nadácie (prel. Radoslav Procházka), Bratislava 1997

⁴ Eisenstadt v. Baird, 405 U.S. 438 (1972)

⁵ 478 U.S. 186 (1986)

⁶ Keyshian v. Board of Regents, 385 U.S. 589 (1967)

⁷ Niemietz c/a Nemecko in Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva, JUDr. Ing. Jan Čapek, CSc., Linde Praha a.s., Praha, 1995, s. 445

⁸ II. ÚS 94/95

⁹ II. ÚS 47/97

¹⁰ In: Smejkal Vladimír, Internet@ŠŠŠ, Grada Publishing 1999